INTERAKTIV TA’LIM TEXNOLOGIYALARINING O‘QUVCHILARNING O‘QISH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDAGI AHAMIYATI

Gulsanam Ergasheva Berdiyor qizi
Guliston davlat pedagogika instituti
Ta’lim - tarbiya nazariyasi va metodikasi
Boshlang’ich ta’lim yo’nalishi magistranti
Email:ergashevag9731@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada interaktiv ta’lim texnologiyalarining boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining o‘qish kompetensiyasini rivojlantirishdagi ahamiyati ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilindi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar, interfaol metodlar va innovatsion yondashuvlarning o‘quvchilarning matn bilan ishlash, mustaqil fikrlash hamda kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishdagi samaradorligi asoslab berildi. Tadqiqot davomida xalqaro PIRLS tadqiqotlari hamda zamonaviy ilmiy manbalar tahlili asosida interaktiv texnologiyalarning afzalliklari yoritildi. Tajriba natijalari interaktiv topshiriqlar o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan motivatsiyasini oshirishini va o‘qish savodxonligini rivojlantirishini ko‘rsatdi.

Kalit so‘zlar: Interaktiv ta’lim, o‘qish kompetensiyasi, boshlang‘ich ta’lim, innovatsion texnologiya, o‘qish savodxonligi, raqamli platforma, interfaol metod, PIRLS, funksional savodxonlik.

Abstract: This article analyzes the scientific and pedagogical significance of interactive educational technologies in developing reading competence of primary school students. It also substantiates the effectiveness of digital technologies, interactive methods and innovative approaches in developing students' textual, independent thinking and communicative competences. The study highlights the advantages of interactive technologies based on international PIRLS research and an analysis of modern scientific sources. The results of the experiment showed that interactive tasks increase students' motivation to study and develop reading literacy.

Keywords: Interactive education, reading competence, primary education, innovative technology, reading literacy, digital platform, interactive method, PIRLS, functional literacy.

Bugungi globallashuv davrida ta’lim tizimining asosiy vazifalaridan biri o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish hamda ularni zamonaviy axborot muhitiga moslashtirishdan iborat. Shu nuqtayi nazardan interaktiv ta’lim texnologiyalari ta’lim samaradorligini oshiruvchi muhim vositalardan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Boshlang‘ich ta’lim bosqichida o‘qish kompetensiyasini rivojlantirish o‘quvchilarning keyingi bilim olish jarayoniga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Chunki o‘qish kompetensiyasi o‘quvchining matnni tushunishi, tahlil qilishi, xulosa chiqarishi hamda axborotdan amaliy foydalanish qobiliyatini ifodalaydi. Zamonaviy tadqiqotlarda interaktiv texnologiyalar o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan qiziqishini oshirishi, faol ishtirokini ta’minlashi va mustaqil fikrlashini rivojlantirishi ta’kidlangan[1].

Shuningdek, xalqaro PIRLS dasturi natijalari o‘qish savodxonligini rivojlantirish zamonaviy ta’limning ustuvor yo‘nalishlaridan biri ekanligini ko‘rsatmoqda. Tadqiqotlarda o‘quvchilarning matn bilan ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishda innovatsion metodlarning ahamiyati alohida qayd etilgan. Interaktiv ta’lim texnologiyalarining pedagogik mohiyati. Interaktiv ta’lim texnologiyalari o‘quvchilarni dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiruvchi zamonaviy pedagogik yondashuv hisoblanadi. Mazkur texnologiyalar o‘quvchilarning bilish faolligini oshirish, ijodiy tafakkurini rivojlantirish hamda ta’lim jarayonida mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Pedagogik tadqiqotlarda interaktiv metodlar o‘quvchilar va o‘qituvchi o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirishi hamda bilimlarni samarali o‘zlashtirishga yordam berishi ta’kidlangan. Ayniqsa, boshlang‘ich sinflarda interaktiv metodlardan foydalanish o‘quvchilarning nutq faolligini oshiradi va matn ustida ishlash malakalarini rivojlantiradi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ona tili va o‘qish savodxonligida interaktiv topshiriqlarning ahamiyati muammosining o‘rganilishi va tatqiqi etilishida shu narsa ma’lum bo‘ladiki, fanni va ilmiy bilimlarni , shuningdek, o‘quv jarayonida fanlarni o‘zaro bog‘lab o‘qitishda integratsiyalash jarayonining negizi moddiy-ma’naviy dunyoning birligi ekanligi, ya’ni boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining tanqidiy fikrlashi, jamiyat vaziyatlarni anglashining o‘zaro uzviyligi asosida amalga oshiriladi.

Bugungi kunda “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Insert”, “Sinkveyn”, “Rolli o‘yin”, “FSMU” kabi interfaol metodlardan keng foydalanilmoqda. Ushbu metodlar o‘quvchilarning matn mazmunini chuqur tushunishiga yordam beradi.

Tadqiqotlarda shaxsga yo‘naltirilgan va moslashtirilgan texnologiyalar o‘qish savodxonligini rivojlantirishda samarali ekanligi aniqlangan[2].O‘qish kompetensiyasini rivojlantirishda interaktiv metodlarning ahamiyati.Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida o‘qish kompetensiyasini rivojlantirishda interaktiv metodlar muhim o‘rin tutadi. Chunki bunday metodlar o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini

oshirib, ularni faol fikrlashga undaydi. Interaktiv topshiriqlar asosida tashkil etilgan darslarda o‘quvchilar matnni mustaqil tahlil qiladi, qahramonlarga baho beradi, savollar tuzadi va muammoli vaziyatlarga yechim topishga harakat qiladi. Bu esa o‘qish savodxonligini rivojlantirishga xizmat qiladi. Raqamli platformalar ham o‘qish kompetensiyasini rivojlantirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qilmoqda. Xususan, elektron kitoblar, multimedia dasturlari va virtual topshiriqlar o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan motivatsiyasini oshiradi. Ilmiy tadqiqotlarda texnologiyaga asoslangan metodlar o‘quvchilarning o‘qish qobiliyatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi qayd etilgan[3].

Raqamli texnologiyalarning o‘qish savodxonligiga ta’siri. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar ta’limning ajralmas qismiga aylanmoqda. Multimedia vositalari, elektron platformalar va sun’iy intellekt asosidagi tizimlar o‘quvchilarning ta’lim jarayonidagi faolligini oshirmoqda. Tadqiqotlarda texnologiyaga asoslangan lug‘at mashqlari o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan qiziqishini oshirishi isbotlangan[4]. Interaktiv elektron kitoblar ham boshlang‘ich ta’limda samarali vosita sifatida baholanmoqda. Xususan, e-flipbook texnologiyasi o‘quvchilarning matnni tushunish darajasini oshirishi qayd etilgan[5].

Shuningdek, interaktiv raqamli platformalar o‘quvchilarning inferensial va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga yordam beradi[6].Scratch platformasi asosida yaratilgan interaktiv topshiriqlar boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining boshlang‘ich o‘qish ko‘nikmalarini rivojlantirishi ilmiy jihatdan asoslangan[9].Shuningdek, kengaytirilgan reallik texnologiyalari ham o‘quvchilarning raqamli savodxonligini oshirishga xizmat qilmoqda [10].

Tajriba-sinov ishlari va natijalar.

Tadqiqot davomida boshlang‘ich sinf o‘quvchilari bilan tajriba-sinov ishlari olib borildi. Tajriba guruhlarida interaktiv metodlar va raqamli topshiriqlar asosida darslar tashkil etildi.Dars jarayonida quyidagi interaktiv topshiriqlardan foydalanildi: “Matnni davom ettir”, “Savol tuz”, “Qahramonga tavsif ber”, “Insert” texnologiyasi, “Klaster” metodi, “So‘z tuzish” o‘yini multimedia asosidagi topshiriqlar. Aynan “So‘z tuzish” o‘yini tahlil qiladigan bo‘lsak, bu o‘yinlarni bajarish o‘quvchilarga tovushning so‘z hosil qilishdagi ahamiyatini to‘laroq tushunib olish imkonini beradi. O‘quvchilar ushbu o‘yinda ishtirok etar ekan, so‘zlarning turli-tuman ususllar bilan hosil bo‘lishi katta qiziqish uyg‘otadi. O‘zlari hosil qilgan yangi so‘zlardan bevosita zavq olishga muvaffaq bo‘ladi. So‘z tuzish o‘yini savod o‘rgatishning tarkib -tahrir (analitik-sintetik) tovush asosida bajariladi. Ushba metodning ikkinchi qismi tuzish, qurish, birlashtirish singari ma’nolarni bildiradi.So‘z tuzish o‘yini ham aynan so‘zga xilma-xil tovushlarni , bo‘g‘inlarni qo‘shish orqali hosil bo‘ladi.Bu o‘yinni bajarishda so‘zga turli xil usullar bilan tovush qo‘shib yangi so‘z hosil qiladi.[9]

Bugungi raqamli davrda ta’lim jarayonini axborot-kommunikatsiya texnologiyalarisiz tasavvur qilish qiyin. Multimedia vositalari orqali tashkil etilgan darslar

oʻquvchilarning diqqatini jalb qiladi va mavzuni yaxshiroq tushunishiga yordam beradi.
-Elektron resurslar:
-audio matnlar;
-videodarslar;
-interaktiv testlar;
-elektron kitoblar
oʻquvchilarning oʻqish savodxonligini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Natijalar tahlili shuni koʻrsatdiki, interaktiv texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslarda oʻquvchilarning: matnni tushunish darajasi, mustaqil fikrlashi, lugʻat boyligi, muloqot kompetensiyasi, oʻqishga boʻlgan motivatsiyasi sezilarli darajada oshgan. Interaktiv oʻqish faoliyatining til koʻnikmalariga ijobiy ta’siri boshqa tadqiqotlarda ham qayd etilgan. Bundan tashqari oʻquvchilarning qiziqishlaridan kelib chiqib tayyorlangan barcha interaktiv topshiriqlar oʻquvchilarda juda katta motivni uygʻotadi va dars davomida oʻz qiziqishlarini namoyon qilishga harakat qiladi .

Xulosa

Interaktiv ta’lim texnologiyalari boshlangʻich sinf oʻquvchilarining oʻqish kompetensiyasini rivojlantirishda samarali pedagogik vosita hisoblanadi. Mazkur texnologiyalar oʻquvchilarning matnni tushunish, tahlil qilish, mustaqil fikrlash hamda kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatdiki, interaktiv metodlardan foydalanish oʻquvchilarning oʻqishga boʻlgan qiziqishini oshiradi va oʻqish savodxonligini rivojlantiradi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan topshiriqlar ta’lim samaradorligini oshirishda muhim omil boʻlib xizmat qiladi.
Kelgusida sun’iy intellekt, virtual platformalar va moslashtirilgan interaktiv tizimlardan foydalanish orqali oʻqish kompetensiyasini rivojlantirish istiqbolli yoʻnalishlardan biri boʻlib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1.Greys Okli. Raqamli o'qishni o'rgatish uchun raqamli texnologiyalardan foydalanish bo'yicha tadqiqotlarning ko'lamli sharhi. - Ta'lim. Sci., 2024. - 633-bet.
2.Castillo va boshqalar. Shaxsiylashtirilgan va moslashtirilgan ta'lim texnologiyalarining o'qish savodxonligiga ta'sirini o'rganish. - Ta'lim tadqiqotlari sharhi, 2024. - 42-jild.
3.Said S. Alqahtoniy. O'qish qiyinligi bo'lgan boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun texnologiyaga asoslangan tadbirlarning meta-tahlili. - Gumanitar va ijtimoiy fanlar kommunikatsiyalari, 2024. - 11-jild.
4.Ülkü Choban Sural, Zehra Yaşar Sağlık. Keyingi avlod o'rganish tajribasi. — Ta’lim va axborot texnologiyalari, 2024 yil.

5.Tika Aprilia va boshqalar. Boshlang'ich maktablarda o'rganishga kontekstli yondashuvlarga yo'naltirilgan interaktiv elektron flipbuk vositalaridan foydalanish. — Jurnal Inovasi Technology Pendidikan, 2024 yil.
6.Rosse Karolin Chaves Paredes. Raqamli platformalar interaktiv va o'zaro bog'lanish. - Revista InveCom, 2025 yil.
7.Komala va boshqalar. Quyi sinfdagi boshlang'ich maktablarda boshlang'ich o'qish mahoratini oshirish uchun raqamli skretch vositalaridan foydalanish. - PrimaryEdu jurnali, 2024 yil.
8.Nevrelova N. To‘ldirilgan reallik orqali boshlang‘ich ta’limda raqamli savodxonlikni oshirish. - Ta'limdagi chegaralar, 2024 yil.
9.Toshpulatova N.SH. Ona tili va o‘qish savodxonligida sinfdan tashqari ishlar. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent “INNOVATSIYA-ZIYO”, 2024.-220b